

3. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України в редакції від 20.05.2022 р. № 2236-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. ВС/ККС: Відкладення розгляду справи за клопотання сторони у зв'язку із необхідністю підготовки до дебатів є обов'язком суду. (ВС/ККС у справі № 643/2909/17 від 24.11.2021 р.). URL: https://protocol.ua/ua/vs_kks_vidkladennya_rozglyadu/

Дарія Володимирівна ЛАЗАРЕВА,
*начальник відділу докторантури та аспірантури,
доцент кафедри кримінального процесу
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

СЛІДЧИЙ СУДДЯ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ

Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення прав і свобод людини і громадянина на міжнародному рівні, зокрема права на свободу та особисту недоторканність. Крім цього, в Україні досить швидко поширюються стандарти захисту і охорони прав і свобод індивідуума різними інститутами громадянського суспільства і публічної влади, до повноважень яких входить реалізація програм захисту певних прав і свобод. Забезпечення прав і свобод людини та громадянина можна розглядати як сукупність нормативно-правових актів, державних органів та громадських інституцій, які мають на меті створення умов і гарантій за допомогою відповідних способів і засобів для захисту і охорони прав і свобод індивідуумів. Створення механізму забезпечення права на свободу та особисту недоторканність спрямоване на здійснення уповноваженими на те органами (посадовими особами), особами та громадянами певних процесуальних процедур для відновлення порушеного права або попередження його порушення.

Судова система в Україні є одним із базових суб'єктів реалізації права на свободу та особисту недоторканність. Механізм реалізації процесуальних гарантій права на свободу та особисту недоторканність існує та виконує власні функції на постійній основі у кримінальному судочинстві. До цього висновку приводить аналіз численних досліджень українських науковців про динаміку застосування запобіжних заходів, їх правову природу і стандартримання права на свободу та особисту недоторканність у процесі здійснення процедури затримання, доставлення до суду, розгляд відповідного клопотання, поданого слідчим, прокурором тощо. Достатньо звернути увагу на закономірність, яка полягає у тому, що дотримання прав і свобод людини, зокрема права на

свободу та особисту недоторканність під час здійснення даних процедур уповноваженою службовою особою впливає на зменшення кількості звернень затриманих або заарештованих осіб до судів національної судової системи або Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) для відновлення порушеного права. Виведена взаємозалежність набуває зворотного сенсу у випадку порушення права на свободу та особисту недоторканність в рамках кримінального процесу.

Механізм судового контролю починає широко впроваджуватися у кримінальне процесуальне законодавство і кримінальне судочинство, починаючи із 2012 року. Саме із набуттям чинності модернізованого Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) з'являється інститут слідчого судді. У КПК України вміщено тлумачення низки ключових дефініцій. Так, у п. 18 ч. 1 ст. 1 КПК зазначено, що слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у передбаченому КПК України порядку судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні [1].

Так, судовий контроль є обов'язковою складовою механізму реалізації права на свободу та особисту недоторканність. Запровадження інституту слідчого судді в рамках кримінального процесу фактично стало відображенням міжнародних стандартів у сфері права і судочинства, які є універсальними запобіжниками порушення права особи на свободи та особисту недоторканність зокрема. Відповідно і слідчий суддя відноситься до групи суб'єктів, які здійснюють реалізацію права на свободу та особисту недоторканність. Емпіричний аналіз окремих норм і положень КПК України вказує на те, що слідчий суддя у переважній більшості рішень, винесених під час кримінального провадження, здійснює нагляд за дотриманням права на свободу та особисту недоторканність під час обрання запобіжних заходів.

У тексті кодифікованого закону виокремлено повноваження слідчого судді, які полягають у вирішенні питання про застосування запобіжного заходу, зміну запобіжного заходу у випадку спливу строку застосування обраного заходу або виникнення інших, передбачених законодавством випадків, скасування запобіжного заходу тощо [1]. КПК України накладає на слідчого суддю досить широкий спектр обов'язків, які він виконує шляхом реалізації основної функції – контрольної-наглядової за дотриманням вимог законності, верховенства права та інших засад кримінального процесу. Досить слушною є думка А. Побережник, яка зазначає, що «судова процедура повинна відповідати вимогам справедливості та бути заснована на конституційних принципах рівності учасників кримінального провадження перед законом і судом при обмеженні права на свободу та особисту недоторканність» [2, с. 162].

Окрім цього, слід додати принципи змагальності сторін, свободи надання сторонами суду своїх доказів та доведення їх переконливості тощо. Слід констатувати, що засади кримінального процесу є основою діяльності слідчого судді, тому що їх врахування під час ухвалення певного рішення

виступають в якості гарантії неупередженості та справедливості судового контролю і, власне, реалізації права на свободу та особисту недоторканність особи. Навіть у випадку задоволення клопотання слідчого, погодженого з прокурором, прокурора про застосування певного виду запобіжного заходу право на свободу та особисту недоторканність особи слід вважати реалізованим, тому що воно не є абсолютним і може бути обмеженим виключно на законних підставах. У Конвенції та нормах національного законодавства визначено, що обмеження/позбавлення свободи не є порушенням права на свободу та особисту недоторканність. Про це свідчить ст. 29 Конституції України, ст.ст. 207-208 КПК України тощо [1, 3].

Отже, реалізація права на свободу та особисту недоторканність – це узгоджена діяльність низки органів державної влади, їх уповноважених службових осіб та посадових осіб, а також органів місцевого самоврядування, яка спрямована на поширення серед громадян розуміння змісту даного конституційного права, ініціювання і здійснення заходів із дотримання цього права в рамках будь-якої галузі права або судочинства, охорона конституційних гарантій, які перешкоджають порушенню права та сприяння у проведенні процедур з відновлення порушеного права тощо. Реалізація права на свободу та особисту недоторканність здійснюється значною кількістю суб'єктів, які утворені і діють відповідно до правового статусу, визначеному законодавством України.

Перелік використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України в редакції від 20.05.2022 р. № 4651-VI. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Побережник А. Суб'єкти реалізації процесуальних гарантій захисту права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. № 7, 2016. С. 158-163.
3. Конституція України: Закон України в редакції від 01.01.2020 р. № 254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.